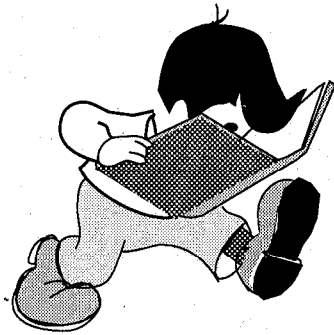

ESCOLA I LITERATURA INFANTIL

CONDEMNADES A CONVIURE?

FELIP PASTOR

Biblioteca Centre Professorat. La Safor.

RESUM: La narració oral determina la continuïtat d'una necessitat: la lectura. La relació entre l'educació i la literatura infantil, està refrendada per una justificació de la pròpia educació. La creació és independent dels adjectius. La literatura infantil, per aconseguir una normalitat, ha de formar part de la cadena de la informació.

PARAULES CLAU: Narració oral- Literatura Infantil- Educació- Informació.

ANEM A CONTAR MENTIDES

La possibilitat de contar històries determina una de les primeres conquestes de la humanitat, el procés de creació a la vora del foc recrea la mentida que la ment humana estableix a partir del seu entorn. La ficció literària comença a adentrar-se en el món dels somnis i, aquest relatar-se interiorment determina la seua ficció i la seua història quotidiana, establint una projecció al seu voltant i, possibilitant un ordre tant interior com exterior, que tranquil·litza l'espèrit.

La rondallística i el relat oral determinen un encantament en l'auditori, pel qual s'estableixen diferents interpretacions i diverses lectures sobre el que escolta. La màgia és irrepetible, comença el naixement de la estructura narrativa: l'espai que envolta al narrador, la sonoritat, els gestos, l'ambient i la tensió que recrea una imatge poètica i, enganxa a l'auditori. Entrem al món màgic: *Oh!, benvinguts, passeu, passeu, de les tristors en farem fum. La casa meua és casa teua, si és que hi ha casa d'algú...*

El relat oral permet la cohesió del grup i, aquest mateix grup determina la continuïtat i la modificació permanent d'aquest relat. La plaça de Xemaa-el-Fna, que JUAN GOYTISOLO ens narra en els seu llibre "*Makbara*", representa l'espai permanent d'aquest relat ininterromput. El narrador recrea la història i l'acompanya dels elements de teatralització que donen significat al relat. Participem d'aquest relat perquè ens dona pistes a la nostra fantasia que parla de la nostra vida, és la creació de la metàfora vital. La seva visió del món, participa en la creació de la cultura que la determina.

Però, de què va aquesta història?. De l'experiència psíquica, de l'experiència psíquica que possibilita el relat oral. Els xiquets contenen històries des dels primer anys de la seua vida, i aquesta màgia del relat li permet normalitzar el seu caos interior utilitzant personatges ficticis que atenuen la confrontació amb el que l'envolta, al mateix temps que s'estableix la coherència narrativa i l'ordre interior. Està ordenant eix caos amb la seua exteriorització i, està creant llenguatge, narració.

A partir d'aquesta situació necessita la lectura. La lectura és una recreació permanent per a entendre i conèixer l'entorn. Els relators li permeten una lectura externa, que el confirma i dóna sentit al que ell pensava indeterminat. Es produeix la transmissió de la llengua, i la llengua provoca plaer i expulsa els dimonis de l'ànima.

QUALSEVOL NIT POT EIXIR EL SOL: PER UNA LITERATURA ADJECTIVADA.

Els nous processos d'aprenentatge de la lectura ens parlen de l'actitud i dels coneixements anteriors que disposen els xiquets i les xiquetes. A partir d'identificacions amb el que és més quotidià, s'estableixen identificacions d'imatges i significats, que possibilitaran la construcció continuada d'un llenguatge estructurat, que determinarà una cultura. És ben cert que existeix un empobriment de la llengua i una disminució de la seua força vital, però la vitalitat d'una literatura, com és la infantil i juvenil, té un altre tarannà, i ens ompli d'estupor comprovar que en català aquesta ha sigut més traduïda a altres llengües que la literatura per adults. Alguna cosa voldrà dir, segons ens anuncia L'INSTITUT DE LES LLETRES CATALANES.

Segons les famoses tesis de PAUL HAZARD en el seu llibre "*Los libros, los niños y los Hombres*" ens quedem amb el dubte de si: ¿Cal escriure intencionadament per als xiquets, o és el temps qui determinarà el públic de cada obra?

Jo crec que de vegades es fa intencionadament i de vegades no, i tan vàlid és una actitud com l'altra. El que és cert és l'existència de l'adjectivació de moltes literatures. Aquesta marca, però defineix i identifica un producte i, al mateix temps el diferencia. I en aquests temps d'androgínia cultural, no està mal reconèixer les diferències.

La literatura infantil, a pesar de ser la gran oblidada, l'han començada ja a incloure els grans estudiosos en les perspectives d'estudi de la literatura en general, perquè la seua problemàtica interna de configuració textual és molt similar. L'adjectiu pot determinar fàcilment la franja infantil, però quan ens acostem a la juvenil, l'únic que la diferencia són les portades, que els editors, pel tema de la diversificació comercial, han establert. I també és ben cert que les propostes didàctiques, semblantment als prospectes de les medicines que ens indiquen com hem d'utilitzar el producte, diferencien

aquesta literatura juvenil de la resta de literatura. No he vist, però en la LITERATURA amb majúscules, aquestes recomanacions per a l'ús correcte del producte. La interpretació que podem fer d'aquesta situació, és que una part excessivament important d'editors considera que la literatura juvenil sols pot tindre connotacions educatives. I aquesta situació en molts casos és pot malinterpretar, per l'aspecte pejoratiu que identifica aquesta relació.

El senyor J.M. CARANDELL, declarava en "*Cuadernos de Pedagogia*" amb una certa ironia :

"Se supone que para escribir literatura infantil bastan las siguientes cualidades: tener un poco de imaginación, ser de una moralidad intachable, estar dispuesto a decir las mayores tonterias cuando el ingenio no llega a más, y sentir un infinito amor hacia los niños".

Però aquesta tesi liberal es contraposa amb la tesi dirigista que considera que la literatura infantil s'utilitza per a marcar pautes morals als nens. Qualsevol manifestació artística determina una concepció ideològica del món, i aquesta ideologia depèn de l'època en què vivim. Avui en dia el missatge moral està determinat per l'ecologia, la solidaritat, el respecte a les llengües i les cultures..., i aquesta ideologia progressista sí que és defensable pels que consideraven que la literatura infantil no hauria de contindre càrrega moral.

Continuem i coincidim amb MICHEL ENDE quan diu que no hi ha temes infantils i temes d'adults, sinó diferents formes de contar històries. El que interessa és que un tema siga engrescador i agafe al lector independentment de la seua edat, i el transporte a un món d'imaginació i coneixements, la seua associació serà d'interés si algun personatge li atrau. Aquesta sensació és la mateixa que passa amb la literatura per adults. Unes persones són atretes pels còmics i, altres per les novel·les de lladres i serenos, i tot, absolutament tot, és literatura o mala literatura, segons els registres del lector.

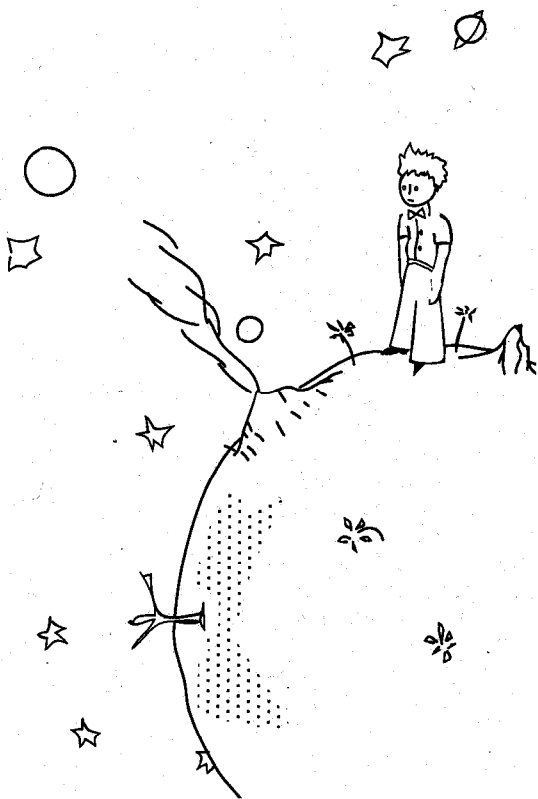
L'EDUCACIÓ DE LA LITERATURA INFANTIL: EN UNA NIT D'ESTIU A LA VORA DEL MAR.

Els contes que el ja clàssic BETTELHEIM recomana per a la infància estan plens de violència: la Ventafocs, Hensel i Gretel, la Caputxeta Vermella... , aquestes històries mostren d'una forma metafòrica la solució de problemes d'una manera feliç, que en la infància semblen irresolubles. Els finals dels contes clàssics sempre tenen un final feliç, com ha de ser. Podríem entendre que aquesta seria una finalitat única de la literatura infantil, però no sols de fantasmes i dimonis viuen els nens.

A pesar del que s'ha assenyalat anteriorment, és ben cert que la literatura infantil i juvenil és escolodependent i, la seua mare, la Pedagogia, influeix molt en la utilització que determinen els processos de lectura escolar. Això no passa en altres països que tenim per avançats, len a literatura té una utilitat relacionada directament amb l'oci. Així i tot, alguna cosa està canviant a l'educació en aquest país. L'educació ja no consisteix en una transmissió de coneixements, sinó en un ensenyament dels procediments que possibiliten la formació d'una manera global en la formació dels xiquets. Per això, el més important serà la creació d'eixos hàbits, que en part seran responsabilitat de l'escola.

Definitivament, la literatura infantil està condemnada a conviure amb l'escola. I per aquesta raó està continguda en els currículums del professorat, que d'alguna forma la utilitza per a l'explotació educativa amb el seu alumnat.

Aquesta, potser una de les raons de l'eclosió de les Jornades d'Animació a la Lectura, que desgraciadament en alguns casos s'han convertit en un espectacle en si mateixa i, no en el que haurien de ser, com és la de crear addicció en el desig de lectura, més enllà de les obligacions escolars. (Quantes vegades repetim la paraula desig de lectura, i aquest pot ser un error important, ja que trobem xiquets i xiquetes que sols els interessen les matemàtiques, i mai el professorat de matemàtiques es planteja el desig de les matemàtiques).

Les referències a l'expressió imaginativa i creativa, juntament amb les reiterades experiències de l'entorn, apareixen amb molta freqüència en els textos normatius de la Reforma. Però aquesta reforma identifica excessivament l'Etapa de l'Educació Infantil amb l'adquisició d'aquests hàbits, i no hauria de ser així, ja que la importància de la coordinació de tot el professorat en les diferents etapes educatives és determinant en aquest objectiu general.

Però el professorat es planteja: ¿què és educatiu en la literatura infantil; la forma o el fons?. El que interessa realment és que estime la literatura i, sobretot, la conega per fer arribar el seu amor a l'alumnat, que segur que apreciarà el fons i la forma, més enllà dels treballs escolars als que obliguen les propostes didàctiques que acompanyen massa sovint els llibres adreçats als infants.

El costum ens interessa, perquè a partir d'un hàbit normalitzat podrem destriar el que és bo o dolent. I més enllà del que ens suggereix PENNAC en la seua conegudíssima tesi de "*Com una novel·la*", a llegir s'ha d'ensenyar, perquè l'hàbit no s'adquireix per si mateix i, l'afecció a la lectura tampoc, sinó que és el resultat d'una simbiosi que determina la continuïtat.

QUÈ FEM ELS DE LA INFORMACIÓ?

El futur de la lectura i de la literatura infantil va unida directament amb l'existència de les biblioteques escolars i, independentment del fet que sociològicament els bibliotecaris tinguen una consideració similar als dependents de farmàcia, és ben cert que la biblioteca escolar és un element indispensable en l'àmbit d'una autèntica renovació pedagògica, que possibilita un desenvolupament personal i un criteri lliure i autònom en l'elaboració dels coneixements de l'alumnat.

La fundamentació social i psicopedagògica que ha determinat l'actual reforma educativa no tracta amb les referències adequades el paper i la funció que correspon a les biblioteques escolars. I aquesta normalització, desitjable almenys per

als professionals de la informació, passa per convertir la biblioteca en una aula més de l'escola, amb la infraestructura necessària i el personal adient per a les funcions d'informació i formació, que són fonamentals en la filosofia pedagògica de la reforma.

Al mateix temps, no hem de menysprear la importància que hauria de tindre en la formació del professorat l'ensenyament de la documentació. No seria massa exigir que en els currículums del professorat, tant d'ensenyament primari com secundari, existira alguna assignatura troncal, com la documentació, la qual considere que és fonamental en la correcta preparació intel·lectual del professorat, ja que en el seu exercici quotidià s'exigeix per part de l'administració tal quantitat de coneixements que és inevitable plantejar-se la necessitat de fonamentar aquests sabers amb una correcta utilització de les fonts d'informació.

Les noves tecnologies aplicades a l'educació no han de ser plantejades com un projecte experimental, com ho és hui en dia, sinó l'aprenentatge d'unes habilitats que tenen com a finalitat la gestió correcta de la informació i la rendibilitat dels seus esforços. El professorat, en la seua formació, necessita relacionar-se continuament amb altres treballadors de l'ensenyament, i aquesta relació actualment ja existeix: el projecte Pangea n'és un exemple. Les bases de dades d'informació electrònica, que utilitzen com a mitjà de comunicació la ràdio per a la seua difusió a un ample ventall de la població, estan tenint uns resultats importants en el que hauria de ser una democratització de la informació en l'ensenyament. I la lectura del llibre infantil i l'educació, evidentment, estan relacionades amb les seues finalitats.

La Generalitat Valenciana no hauria d'oblidar un vell projecte de creació d'un Centre de Documentació especialitzat en el llibre infantil i juvenil. Totes aquestes experiències anteriors, podrien servir per tal que realment la literatura infantil, el professorat, i els especialistes en la informació, treballaren amb una certa coherència. Aquesta seria una bona proposta d'Animació a la Lectura Institucional.